

กระโปรง - กางเกง หญิง - ชาย สุภาพ - ไม่สุภาพกับสถานที่

ฉลาดชาย รมิตานนท์

ศูนย์สตรีศึกษา

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตอนที่ผมยังเป็นเด็กอายุไม่ถึงสิบขวบ แม่จะอยู่จังหวัดชายแดนสุดกู่ แต่ผมก็เห็นแม่ผมนุ่งกางเกงแล้ว น้ำนม ร. จันทพิมพะ เธอเป็นนักเขียนเวลาเดินทาง หรือไม่เดินทางก็ตาม เธอก็นุ่งกางเกงบ้าง กระโปรงบ้าง ตามโอกาสและความพอใจ แม่ผมเวลาอยู่บ้าน ก็นุ่งผ้าถุงบ้าง สะโพกบ้าง เวลาไปทำงานนุ่งกระโปรงเครื่องแบบนางพยาบาล แต่ถ้าถูกตามไปทำคลอดดึก ๆ ตื่น ๆ เธอก็นุ่งกางเกงที่บ้านมีหนังสือพิมพ์และวารสารรายปักษ์ให้อ่านประจำ ผมก็เห็นภาพเจ้านายผู้หญิงและผู้หญิงชั้นสูงในกรุงเทพฯ นุ่งกางเกงตามแฟชั่นสมัยใหม่ของยุคนั้นกันเต็มไปหมด เวลาผ่านไปให้หาลิบกว่าปีเพิ่งจะมีประเด็นว่าสมาชิกรัฐสภาหญิงจะนุ่งกางเกงไปประชุมได้หรือไม่ ถ้าได้ควรนุ่งสีอะไร เหมาะหรือไม่ ควรไม่ควร

ถ้าจะดูในเชิงระยะเวลา หาลิบกว่าปีประเด็นนี้จึงเดินทางมาถึงสภาฯ แสดงให้เห็นว่าสถาบันรัฐสภาไทยตามหลังสังคมอยู่ถึงหาลิบปีเศษ ๆ ผมคิดว่าไม่เพียงในประเด็นกางเกงกระโปรงเท่านั้น ในอีกหลาย ๆ ประเด็นซึ่งล้วนแต่สำคัญ ๆ เช่น เรื่อง “ป่าชุมชน” ในเขต “ป่าอนุรักษ์” เป็นต้น จะเห็นว่าปรากฏการณ์จริง ๆ ที่เกิดในสังคมไทยทั้งสภาฯ ไร่ข้างหลังชนิดไม่ได้ “ดมฝุ่น” กันเลยทีเดียว

ถ้าจะดูในมิติของ “ความสัมพันธ์หญิงชาย” เรื่องกระโปรง-กางเกง เพียงเรื่องเดียวก็สะท้อนให้เห็นว่า ในสถาบันการเมืองระดับสูงลักษณะ “ปีศาจปไตย” หรือ “ชายเป็นใหญ่” ยังดำรงอยู่อย่างชัดเจนและเคร่งครัด ในขณะที่สังคมไทยลักษณะ “ยูนิเซ็กซ์” “ฟรีไซด์” และ “ฟรีสไตล์” อันแสดงให้เห็นถึง ความไม่เคร่งครัดตายตัวในการแบ่งแยก “เพศ” และ “เพศสภาพ” เป็นแนวทางพฤติกรรมที่ปรากฏอยู่ทั่วไป

บางคนอาจคิดว่าการที่ สส. สว. หญิงบางคนยกประเด็นเรื่องนี้ขึ้นมาเป็นเรื่องเล็กเหลวไหลและน่ารำคาญ ควรจะตั้งหน้าตั้งตาทำงาน สนใจปัญหาสำคัญ ๆ มากกว่ามาต่อสู้อะไร “แต่งตัว” อันเป็นเรื่องไร้สาระให้เสียเวลา แต่ผมมองว่าเรื่องนี้สำคัญมาก ๆ

ที่จริงแล้ว เรื่องความสะดวกสบายอันเป็นเหตุผลที่ สส. สว. หญิงยกขึ้นมาอ้างเป็นเพียงเหตุผลธรรมดา ๆ ที่ไม่ค่อยจะน่ามีปัญหาอะไรให้ถกกันมากนัก ประเด็นที่อยู่ลึกซึ้งกว่านั้นเยอะแยะเลยทีเดียว คือเรื่อง “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชายภายใต้กางเกง-กระโปรง” ต่างหากที่เราควรจะต้องตระหนักรู้

การจำแนกหรือจัดประเภทมนุษย์ด้วยกันเองออกเป็นฝรั่ง ไทย จีน ลาว เขมร พม่า กระเหรี่ยง และอื่น ๆ ก็ดี คนชั้นสูง ชั้นกลาง ชั้นล่างก็ดี ชาวพุทธ คริสต์ อิสลามก็ดี คนแก่ กลางคน หนุ่มสาว เยาวชนและเด็กก็ดี รวมทั้งผู้หญิง ผู้ชาย กระเทย ทอม ดี เหล่านี้ไม่ใช่การจัดแบ่งประเภทเฉย ๆ หากมีการสร้างความหมายให้มีความสำคัญหรือให้คุณค่าผูกติดกับประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย ตัวอย่างเช่น เจริญ ด้อยความเจริญ ฉลาด โง่ สูงต่ำ ดีไม่ดี ควรไม่ควร เป็นต้น ตรงนี้แหละคือประเด็นปัญหาที่น่าคิด

ในกรณีผู้ชาย ผู้หญิง ก็มักจะมีการกำหนดลักษณะประจำเพศกำกับประเภทให้ด้วย เช่น เพศชายแข็งแรง เพศหญิงอ่อนแอ เพศชายเป็นผู้นำ เพศหญิงเป็นผู้ตาม ผู้ชายใช้เหตุใช้ผล ผู้หญิงใช้อารมณ์ ผู้ชายหนักแน่น ผู้หญิงโลเล ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น

เท่านั้นยังไม่พอในสังคมแบบปิตาธิปไตยยังประกอบสร้างความรู้ความเชื่อขึ้นมาด้วยว่า ลักษณะชายลักษณะหญิงดังกล่าวนี้เป็น “ธรรมชาติ”

การอ้างธรรมชาติถือได้ว่าเป็น “ไม่ตาย” ไม้หนึ่งของปิตาธิปไตย ส่วนอีกไม้หนึ่งคือการอ้าง “จารีตประเพณี” และ “วัฒนธรรม” อันดั่งงาม ถ้าใครทำอะไรผิดธรรมชาติ ถือว่าไม่ดีไม่ถูกไปชั้นหนึ่งแล้ว ยิ่งผิดจารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันดั่งงามเข้าไปอีก นี่ถือว่าผิดยกกำลังสองไปเลยทีเดียว

การจัดจำแนกประเภทที่กำกับด้วยระบบคุณค่าดังกล่าวนี้เป็นส่วนประกอบของสิ่งที่เรียกกันว่า “การจัดระบบสังคม” “การจัดโครงสร้างทางสังคม” ที่มีการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ บทบาทหน้าที่และลำดับสูงต่ำของความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั่นเอง เจ้านายต้องสูงกว่ามีอำนาจมากกว่า บทบาทต้องเป็นผู้ปกครอง ส่วนข้าไพร่ต่ำต้อยมีหน้าที่รับใช้และถูกปกครอง ผู้ใหญ่ต้องมีอำนาจมากกว่าเด็ก ผู้ชายต้องมีอำนาจมากกว่าผู้หญิง ข้อสำคัญคือต้องทำให้ทุกคนเชื่อว่าความสัมพันธ์แบบนี้เป็นเรื่อง “ธรรมชาติ” เป็นเรื่อง “ปกติ” “ธรรมดา” ฉะนั้น เมื่อไรที่ไพร่ขอมีเอี่ยวในทางการเมืองการปกครองเมื่อนั้น ก็จะมีคนบอกว่าเป็นเรื่องผิดปกติไม่มีใครเขาทำกัน

เช่นเดียวกันเมื่อ สส. สว. หญิงจำนวนหนึ่งลุกขึ้นบอกว่า “ฉันจะใส่กางเกงมาประชุมสภาฯ” พวกเธอก็ถูกกล่าวหาว่า “ผิดธรรมชาติ” “ไม่เหมาะสม” “ไม่สุภาพ” หรือแม้กระทั่งกลุ่มคนบางกลุ่มที่ควรจะให้เข้าใจก็กลับเห็นว่าเป็นเรื่องเหลวไหล เรื่องเล็กน้อย!

ถ้ากางเกงแปลว่า “เครื่องนุ่งมีสองขา” ตามที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ว่าไว้ ก็ไม่เห็นว่าการกางเกงจะต้องเป็นเครื่องนุ่งเฉพาะผู้ชายไทยเท่านั้น ผู้หญิงไทยก็นุ่งได้และนุ่งกันมานานแล้วด้วย

ไม่เหมือนกับกระโปรงที่พจนานุกรมฯ ฉบับเดียวกันให้ความหมายว่า “ผ้านุ่งผู้หญิงแบบสากล” ตรงนี้ที่ถือกันว่าผู้ชายไม่ควรนุ่งกระโปรง แต่ก็ไม่ใช่หลักสากลอยู่ดีเพราะเครื่องแต่งกาย

ประจำชาติของชายชาวสก็อตก็กระโปรงดี ๆ นี่เอง ในขณะที่ผู้หญิงเวียดนาม จีน ก็นุ่งกางเกงกันมาแต่โบราณกาลและยังนุ่งกันอยู่

การจัดแบ่งประเภทเพื่อให้เห็นความแตกต่างนั้นไม่เป็นไร แต่ความแตกต่างที่ถูกกำกับด้วยความสูง ความต่ำ ความมีอำนาจมากอำนาจน้อยต่างหากที่เป็นเรื่องน่าคิด ความแตกต่างระหว่างหญิงชายส่วนหนึ่งถูกนำไปเข้าระบบสัญลักษณ์ผ่านทาง การแต่งเนื้อแต่งตัว เท่านั้นยังไม่พอยังตามมาด้วยกฎเกณฑ์กติกาที่มีนัยว่า “ห้ามข้ามเส้นแบ่งความเป็นหญิงความเป็นชาย” อีกต่างหาก กางเกงคือเครื่องนุ่งที่มีสองขา ก็เลยถูกกำหนดโดยผู้ชายไทยว่า **ถึงแม้ผู้หญิงจะมีสองขา ก็ไม่ให้นุ่ง** ทั้งผู้หญิงและผู้ชายส่วนใหญ่ก็เลยเชื่อและถือปฏิบัติกันตามนั้นโดยไม่มี การตั้งคำถาม บังเอิญว่าสังคมไทยปัจจุบันเป็นสังคมที่เริ่มมีการตั้งคำถามกันหลายเรื่องพอควร ความเปลี่ยนแปลงมันถึงได้เกิดขึ้น

การที่ไม่ให้ผู้หญิงนุ่งกางเกง ส่วนหนึ่งเป็นความพยายามในการประกอบสร้างทางสังคม หรือจะใช้คำว่า “แต่งเรื่อง” ก็คงได้ที่ทำให้กางเกงซึ่งเป็นเครื่องนุ่งมีสองขาธรรมดา ให้กลายเป็นเครื่องนุ่ง “เฉพาะเพศชาย” ผู้หญิงซึ่งเป็น “คนอื่น” นุ่งไม่ได้ อันนี้คือกระบวนการสร้างกางเกงให้กลายเป็นพื้นที่ “ศักดิ์สิทธิ์” เป็นที่สังสิทธิ์ของ “ร่างกาย” ของผู้ชายที่มีอำนาจและศักดิ์สิทธิ์ เท่านั้น

หันไปดูศาสนสถาน เขตอุโบสถ สถูป เจดีย์ ฯลฯ บางแห่งติดป้ายไว้หัวว่า “สุภาพสตรีห้ามเข้า” บ้าง “ผู้หญิงนุ่งกางเกงห้ามเข้า” บ้าง ข้อความทั้งสองมันบ่งบอกไว้ชัดเจนแล้วว่า ถึงคุณ จะแต่งตัว “สุภาพ” ขนาดไหน เขาก็ไม่ให้คุณเข้าอยู่ดี เพราะความสุภาพ-ไม่สุภาพไม่ใช่ประเด็นที่แท้จริง ประเด็นอยู่ที่คุณมี “ร่างกาย” เป็น “ผู้หญิง” ต่างหากเล่า เขาจึงไม่อนุญาตให้คุณเข้า!

“การนุ่งกางเกงไปประชุมสภาฯ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการไม่เคารพสถานที่” ประโยคนี้หลุดจากปากคนบางคน อันแสดงให้เห็นถึงความไร้ปัญญาของผู้พูด!..... ก็บอกแล้วไงว่าเอาเข้าจริง ๆ แล้วมันไม่ได้อยู่ที่กางเกง แต่มันอยู่ที่ “ร่างกายของคนนุ่ง” เข้าใจหรือยังหนู? ถ้าคุณมีอวัยวะเพศชาย คุณนุ่งกางเกง เขาก็ถือว่าสุภาพ แต่ถ้าคุณมีอวัยวะเพศหญิง คุณดันขึ้นนุ่ง คุณกำลังทำอะไรที่ผิด “กฎของธรรมชาติ” และ “กฎของสังคม” ซึ่งทั้งคู่ถูกสร้างขึ้นมาโดยผู้ชายเพื่อพิทักษ์อำนาจของผู้ชายเท่านั้นแหละ หัดคิดให้ออกเสียบ้าง หนูเอ๋ย!

สถานที่ราชการ สภาฯ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ก็เพราะเกิดจากการแต่งเรื่อง สร้างเรื่องขึ้นมาให้มันศักดิ์สิทธิ์ ส่วนหนึ่งของการสร้างคือการพร่ำพูดซ้ำแล้วซ้ำอีกว่า “สภาอันทรงเกียรติ” ๆ ๆ พุดมาก ๆ บ่อย ๆ มันก็ศักดิ์สิทธิ์ไปเอง แต่อีกส่วนหนึ่งของความศักดิ์สิทธิ์ เกิดจากการกีดกันไม่ให้ “คนอื่น” เข้า เช่นไม่ให้ประชาชนคนชายขอบเข้า ถ้าจะเข้าต้อง “แต่งกายให้สุภาพ”

ในกรณีของสภาฯ แต่เดิมนั้นเป็นพื้นที่เฉพาะของผู้ชายเท่านั้น จึงศักดิ์สิทธิ์ แต่ติดตรงหลักการประชาธิปไตยที่ระบุว่า ผู้หญิงก็เป็นประชาชนผู้ชายก็เป็นประชาชนมีสิทธิ เป็น สส สว. ได้ กาลเวลาผ่านไปผู้หญิงเข้าไปอยู่ในพื้นที่อันศักดิ์สิทธิ์ ของผู้ชายมากขึ้น ๆ ทำให้ความศักดิ์สิทธิ์ ชัก

จะคลายลง เพราะ “ผู้หญิง” ซึ่งเป็น “คนอื่น” ซักจะเข้ามาแบ่งอำนาจไปจากผู้ชายและทำท่าจะไม่หยุด

ในกรณีของพื้นที่ในสภาฯ ยังไง ๆ ก็คงต้องยอมให้ผู้หญิงเข้ามาเพราะไม่สามารถถล่มล้างหลักการประชาธิปไตยได้ ถึงจะอยากล้มมากแค่ไหนก็ตามที่

แต่เรื่องกางเกงนี่สิ มันเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เหมือนกันนะ ผู้หญิงยึดสภาฯ ก็ยังพอทนยอมได้ แต่จะยึดสภาฯ ด้วย ยึดกางเกงด้วย นี่สิ แล้วผู้ชายจะเหลือพื้นที่อะไรเอาไว้แสดงอำนาจ?

.....